

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem

Dr. Steinerné dr. Molnár Judit CSc

Multikulturalizmus – orosz zsidók Izraelben

Habilitációs értekezés tézisei

Konzulens: Dr. habil. Gereben Ágnes

Budapest, 2011

A kutatás témája és a vizsgált terület:

A multikulturalitást erősítő vagy gyengítő tényezők szerepe az orosz zsidók Izraelbe történő kivándorlása kapcsán, az orosz zsidók, mint multikulturális tényezők helyzete Izraelben.

A témaválasztás indoklása:

Kutatási terep: Izrael nagyvárosai és azok a kisvárosok, ahol a legtöbb orosz zsidó él

A kutatás célja:

1. Bemutatni kívánom az orosz emigráció történetiségét. Elemezni kívánom a migráció jelentőségét, súlyát, szerepét, hozadékát (a kultúra, a művészet, a tudomány, a sport és a gazdasági élet területén) az izraeliek és az oroszok vonatkozásában.
2. Bemutatni kívánom, hogy hogyan erősödött meg, teljesebben ki az izraeli társadalom multikulturalitása a bevándorolt orosz zsidók által a szellemi történet, a politika, a nyelvpolitika, a nyelvtudomány, a pedagógia aspektusából.
3. Rámutatni kívánok arra, hogy a nyelvi pluralizmus, a multilingvalitás hogyan hat a nyelvtanulásra, a nyelvi kultúrára, mint motiváló erő, mint szemléletformáló tényező.

Hipotézisek:

1. Az orosz bevándorlók erősítették megjelenésükkel Izraelben a másság elfogadását, új szubkulturális formák kialakulását.
2. Az orosz bevándorlók jelentős súllyal kapcsolódtak be a gazdasági életbe, többségük fontos szerepet tölt be a pénzügyi szervezetekben.
3. Az orosz bevándorlók termékenyen hatottak integrálódásuk folyamán Izrael kulturális, tudományos életére.
4. A multikulturalitás és a modern felsőoktatás/nyelvtanítás kölcsönösen erősítik egymást.

Kutatási módszer: A téma feldolgozásához a módszerek komplex tárházát alkalmazom: kvantitatív és kvalitatív módszerekkel, azaz a számszerű adatokat/statisztikai adatokat elemzem leíró statisztikai módszerekkel (másodelemzés), melyet minőségi módszerekkel (1. dokumentumelemzés és tartalomelemzés, 2. interjú: szóbeli és írásbeli, 3. SWOT analízis) is alátámasztok. Ezen kívül használom még az esettanulmány módszerét és a kronológiai elemzés eljárását.

Kutatási módszerként alkalmaztam a rendelkezésre álló dokumentumok, a tárgyhoz kapcsolódó anyagok, a külföldi és hazai szakirodalom, információbázisok adatainak tanulmányozását, elemzését, másodelemzését és értékelését.

Problémafeltáró, elemző és rendszerező beszélgetéseket folytattam izraeli polgárokkal, beszélgettem Izraelben élő oroszokkal, Magyarországon tanuló izraeli diákokkal.

Az értekezés felépítése

I. Bevezetés

II. Elméleti háttér: A migráció és a multikulturalitás összefüggései

1. A migráció fogalomkörének bemutatása tartalmazza a migráció alapkategóriáinak, típusainak, néhány migrációs elméletnek (Ravenstein, Eisenstadt és Gordon migrációs elmélete, fázismodellek, ciklusmodellek), a migrációs rendszerek típusainak, a migráció hatásának a kifejtését.
2. A multikulturalizmus fogalomköre: Ebben az alfejezetben foglalkozom a multikulturalizmus interpretálásával politikai, szociológiai, pedagógiai aspektusból. A multikulturalizmus megközelítési és megjelenési módjai kerülnek bemutatásra, miközben számos definíció és fogalom értelmezésére is kitérek. A multikulturális nevelés, a multikulturális oktatás, a multikulturális intézmények bemutatása is e problémakör elemzésének és kifejtésének a tárgyát képezi.

III. Történelmi áttekintés

1. Először bemutatom a multikulturális társadalom keletkezését a bevándorlás által. Az Izraelbe bevándorlók többféle rétegét szakirodalmi forrásokra támaszkodva ismertetem.
2. Részletezem a zsidók orosz földre történő bevándorlását, bemutatom az orosz és szovjet zsidók helyzetét a történelmi Oroszországban, a Szovjetunióban a történelmi események mentén; statisztikai adatokat közlök az Oroszországban élő zsidóságra vonatkoztatva.
3. A „Zsidó településtörténet” című részben Belorusszijára és a Zsidó Autonóm Körzetre vonatkozó kiemelések szerepelnek.

A „Zsidó városok” című alfejezetben a Szovjetunióbeli zsidó Odesszáról és néhány izraeli „orosz városról” (Arad, Ashdod, Beér-Seva, Karmiel, Kirját Gát, Ma’alot, Naceret Ilit, Or Akiba, Rishon LeZion, Sderot, Tirat Carmel) írok.

4. „A zsidó állam gyökerei” című részben többek között az aliják részletesebb bemutatására vállalkozom, kitérek a Szovjetunióból történő újabb bevándorlások ok-okozati összefüggéseinek feltárására.

A kivándorló orosz zsidók vizsgálata során az 1990-es orosz alija magyar vonatkozásai is hangsúlyt kapnak. A bevándorlás jelenlegi helyzetének elemzése számos problémát, kérdést vet fel, melyeket a dolgozatban boncolgatok.

Az orosz gyökerekből kinőtt izraeli társadalom egy multikulturális társadalom, mely az izraeli mozaik kultúra bemutatásának igényét predesztinálja. Sok aspektusból, a sokféleség igénye által vezérelve prezentálom az izraeli kultúra szegmenseinek bemutatását, mely Izrael mai arculatát jellemzi és meghatározza.

5. Az „Életsorsok” című rész dokumentumelemzésből (Saranszkij életsorsa) illetve interjúk alapján készült összegzésekből (1. Ida Nudel esete, 2. a Szlepák családdal készült narratív interjú, 3. interjú Natalija Davigyenkóval és 4. Interjú Mendelevics tanárral) áll.

IV. „Az Orosz izraeliek és kultúrájuk” című fejezet olyannyira meghatározó, hogy a 20. századi izraeliek kultúrájának, kulturális jellemzőinek, személyiségjegyeinek a bemutatása (példák és tények sokaságán keresztül) meggyőzi az olvasót arról, hogy az oroszok úgy lojálisak Izrael állammal szemben, hogy közben nem feledkeznek el a saját kultúrájukról sem.

A 20. századi izraeli politika, kultúra, tudomány és művészet orosz gyökereinek kutatásánál fontos motiváló és meggyőző erőként hat az az arcképcsarnok, amelyet dolgozatomban bemutatok, és amelyben néhány híres orosz származású zsidó személyiségre fókuszálok, akik a 20. században Izraelben éltek vagy élnek.

V. „Az orosz bevándorlás nyelvi vonatkozásai” című fejezetben a zsidók orosz nyelvét, a bevándorlók nyelvét elemzem. E fejezet gerincét képezi az a rész,

ahol az orosz nyelv héber nyelvre való hatását, és a héber nyelv orosz nyelvre való hatását vizsgálom példák, összehasonlító elemzések sokaságán keresztül, morfológiai, etimológiai szempontok figyelembevételével is, nem mellőzve a tematikai besorolást, a kultúrtörténeti magyarázatokat sem.

VI. „A multikulturalitás mint a modern felsőoktatás (idegen nyelvoktatás) kívánalma, alkotórésze” című fejezet célja, hogy rávilágítsak arra, hogy az EU nyelvoktatási modellnek mely elemei jelennek meg az izraeli nyelvoktatási gyakorlatban.

Teszem ezt azért, mert Izrael és az EU nyelvoktatását lényegesen befolyásolja az a tény, hogy az idegen-nyelvtanulás/-nyelvoktatás a társadalmi integráció előmozdításának fontos eszköze.

Mivel az Európai Unióban is fontos törekvés a multikulturális nevelés az idegen-nyelvtanulás segítségével, az idegen nyelvek közvetítésével, ezért sorra veszem az Unió nyelvoktatási modell kritériumait. A dolgozatomban hangsúlyozni szeretném a közös célok és a közös alapok (multikulturális társadalmak) mentén az Unió idegen- nyelvoktatási törekvések és az izraeli nyelvoktatás hasonló törekvéseinek bemutatását a közös útkeresés jegyében.

VII. Összegzés, kutatási eredmények

A felvetett hipotézisekkel kapcsolatban röviden összefoglalva a következő megállapításokat teszem:

1. Az orosz migráció az izraeliek és az oroszok kölcsönös érdeke. A migráció révén egy társadalmon belül több szubkultúra is kialakul. A más országból, más kultúrából, más nyelvvel érkezőket a befogadó társadalomnak tudnia kell tolerálni. Nem várt nehézségeket jelent a befogadás, az elfogadás, az elfogadtatás, a beilleszkedés a bevándorlónak is. Ez a tolerálás kölcsönös elvárásokat és kívánalmakat jelent.

2. Az orosz bevándorlók élenkítően hatottak Izrael gazdasági életére, jelentős súllyal kapcsolódtak be abba. Az egykori bevándorlók ma is fontos szerepet, funkciókat töltenek be a bankszektorban. A GDP és a GNP alakulása is összefügg azzal a gazdasági fellendüléssel, amelyet az orosz bevándorlás is előidézett. Az orosz bevándorlók, mérnökök, kutatók, közgazdászok, pénzügyi szakemberek integrálódásuk folyamán termékenyen hatottak Izrael gazdasági,

tudományos életére. Kutató- és termelőmunkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy Izrael gyógyszeripara, high-tech ipara, biotechnológiai ipara, orvosi műszereket és számítástechnikai berendezéseket gyártó ipara a világ élvonalába kerüljön.

3. Izrael kulturális, tudományos életére pezsdítően hatottak az orosz bevándorlók. A bevándorlók új szemléletet hoztak magukkal és terjesztettek el. Jelentős, világhírű művészek, tudósok, irodalmárok gazdagítják Izrael kulturális és tudományos életét, meghatározóak a színházi életben, a zene, a tánc, a sport világában, a tudományos kutatásokban, az infokommunikációban. Imázsformáló, ízlésformáló szerepük jelentős. Részük van abban, hogy Izrael kultúrája a világ élvonalába került.

4. A modern felsőoktatás, nyelvoktatás megvalósulásához hozzájárult Izraelben a multikulturális, interkulturális szemlélet, amely kultúrák és nyelvek együttéléséből, egymásra hatásából táplálkozott, ill. ezek alapján egy sokszínű, plurális nyelvkultúra bontakozik/bontakozhat ki. A többnyelvű polgár képes kultúrákat, nyelveket integrálni, és nyelvtudásával, az idegen nyelvi kultúrák tudatos képviselőjével mértékadóvá válni.

Egy általam készített SWOT-analízis sémája szerint elemzem az orosz zsidók hatását Izrael kultúrájára, politikájára, gazdasági életére. A 2. és 3. tézisre tett megállapításaimat ezzel a SWOT-analízissel szeretném árnyaltabbá tenni.

VIII. A kutatás folytatásának lehetséges iránya

További kutatások tárgyát képezheti annak a problémakörnek az elemzése, hogy mit tett Izrael az orosz zsidókért, hogyan hat Izrael elfogadó, befogadó, másságtoleráló politikája, attitűdje a világ tudatára, valóságára.

Néhány kutatási irányt lefedtem a fentebb felsorolt, téziseimben is megfogalmazott megállapításokkal, melyek az orosz zsidók számára biztosítottak kedvező feltételeket, körülményeket, lehetőségeket, hangsúlyozva Izrael pozitív attitűdjét.

További kutatási irányokra tett javaslataim, melyek Izraelre fókuszálnak az orosz bevándorlók kapcsán:

- A halachikusan nem zsidó oroszok érdekképviselője Izraelben.
- Az izraeli állampolgárságú, orosz nemzetiségű személyek problémái rendezésére tett elgondolások, koncepciók felsorakoztatása, ütköztetése.

- Alternatív temetés, polgári házasság kérdésköre az oroszokhoz kötődően.

A kutatásom legfőbb mondandója és további kutatások apropója lehet az a gondolat, hogy rámutattam a dolgozatomban arra, hogy az orosz zsidók teljes asszimilációja mellett más utak, nézetek is lehetségesek.

Egy új hit, a multikulturalitás új szintézise teremtődött meg azáltal, hogy felismerhetővé, kitapinthatóvá vált az a koncepció, hogy lélekben orosznak maradni, hithű zsidónak lenni, európainak lenni, nemzetközinek lenni együtt is elképzelhető. Ez is egyféle út a lehetőségek pluralitásában.

IX. Irodalom

A hivatkozott irodalmak jegyzéke

A szerző témához kapcsolódó publikációi

Forrás- és ábrajegyzék

A szerző témához kapcsolódó publikációi

1. Modelle des Fremdsprachenunterrichts in EU. Portfolien im Unterricht. Német Tanítók VIII. Nyári Akadémiája, Baja EJF, 2000
2. EU nyelvoktatási modell. In: X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásainak válogatott gyűjteménye. Székesfehérvár, 2001
3. EU-nyelvoktatási modell bajai adaptálásban. In: A nyelv szerepe az információs társadalomban X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásainak válogatott gyűjteménye. Székesfehérvár 2001. pp. 145-151.
4. EU nyelvoktatási modell az LLL Program jegyében. In: Kutatások 2000 Baja, EJF, p. 69-76.
5. A nyelvoktatás hatékonyságának aktuális kérdései. In: Tanítóképzés és háttere. Nemzetiségi tanítóképzés, idegennyelv-oktatás, környezetvédelmi és műszaki kutatások 2001. az Eötvös József Főiskolán. p. 151
6. Interkulturális törekvések az idegen nyelvek/nemzetiségi nyelvek tanításában. In: Nyelvek Európai Éve (Szerk. Steinerné Molnár Judit) Baja, 2001. EJF p Előszó. In: Kutatások 2005 az Eötvös József Főiskolán (szerk.: Dr Steinerné dr Molnár Judit).EJF, Baja, pp.7-9
7. Nationalitätenlehraausbildung an der Eötvös-József-Hochschule in Frankenstadt/Baja. In: Deutsch als Nationalitätensprache an den Universitäten der Euroregion Donau-Kreisch-Mieresch-Theiss, Szeged-Temesvár-Novi-Sad, 2002
8. Offene Lernformen. In: Magyar tanítóként bajor iskolákban. Baja, EJF, 2002. p. 97.)
9. Nationalitäten-Lehrerausbildung in Ungarn, Baja. Nemzetközi Konferencia, Baden, 2003. április 1-4.
10. Offene Unterrichtsformen im Unterricht der EU-Länder MANYE Kongresszus, Győr, 2003. április 14-15.
11. Superlativ im Deutschen – Interkulturelle Zusammenhänge. In: Nyelvek és kultúrák találkozás. Szerk. Székely Gábor. Nyíregyháza, 2003. pp. 43-59.
12. Fremdsprachenunterricht in Luxemburg. In: Kutatások 2003 az Eötvös József Főiskolán, Baja, 2003.

13. Rund um die EU. Handbuch für DaF-Lehrer. Baja, EJF, 2003, p. 70
14. Multikulturalitás megjelenése a nyelvoktatásban. EU-konform nyelvpolitika. In: Esélyek és kihívások az Európai Unióban. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Apáczai Napok 2004. Tanulmánykötet, Győr, pp. 128-133
15. Az európai és nemzetközi dimenziók az idegen nyelv oktatásában. In: Kutatások 2004 az Eötvös József Főiskolán (szerk.: Dr Steinerné dr Molnár Judit, Dr Simon Miklós). EJF, Baja, pp.187-184.
16. Methodisches Fachwörterbuch zum Thema „Multikultureller Unterricht“ In: VII. Tantárgy-Pedagógiai Kutatások. Szerk.: Albertné Herbszt Mária. EJF, Baja, 2004. pp. 395-406
17. Das Sprachunterrichtsmodell der EU. In: VII-VIII.Sommerakademie für Deutschlehrer. Tagungsbeiträge 1999-2000. (Szerk. Peter Dines, Erdélyi Árpád) Baja-Ludwigsburg, 5-63.p.
18. Multikulturalitás Baján - egy felmérés tapasztalatai, tanulságai. In: Kutatások 2005 az Eötvös József Főiskolán (szerk.: Dr Steinerné dr Molnár Judit) EJF, Baja, pp. 73-83.
19. Innovative Efforts in Foreign Language Teaching In. Hungarian National and International Lifelong Learning Conference University of Pécs 29-30 April 2010. pp. 449-455.
20. Wörterbuch „Lebenslanges Lernen“. Eötvös József Kiadó, Baja, 2011. p. 267

A szerző témához kapcsolódó legfontosabb előadásai

1. Migration. Russen in der Welt, Internationale TEMPUS-Konferenz, Baden, 2003.
2. A multikulturalitás megjelenése a nyelvoktatásban, EU konform nyelvpolitika és idegennyelv-oktatás. Esélyek és kihívások az Európai Unióban. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Apáczai Napok, Győr, 2004.
3. Mehrsprachigkeit in der Welt, in der EU, in Ungarn. Konferenz „Interkulturelles Lernen“, Luxemburg, 2004
4. Der Fremdsprachennunterricht in Luxemburg. Die Problematik der Mehrsprachigkeit. XIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Nyíregyháza, 2004. ápr. 6.
5. Multikulturelles Lernen. XIII. Sommerakademie der Deutschlehrer. Baja, 2005. jún.20-22.

6. Multikulturalität und Interkulturalität. Apáczai Napok. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Szekció: Többnyelvű Európa – többnyelvű szereplőkkel. Győr, 2005. okt. 20-22.
7. Neue Tendenzen im Fremdsprachenunterricht. KATHO, Belgium, Tourhout, 2007
8. Innovatív törekvések az idegen nyelv oktatásában. Magyar Tudomány Ünnepe. Baja. 2009. nov.3-4.
9. Idegennyelv oktatás EU normák szerint. Tantárgy-pedagógiai Konferencia. Baja. 2009. nov.19-20.
10. Kommunikáció és egész életen át tartó nyelvtanulás. MELLaN Konferencia. ELTE, Budapest. 2009. dec.9.
11. Az idegen nyelvtanulás kihívásai. International Lifelong Learning Conference, D szekció Pécs, 2010
12. Innovative Bemühungen im Fremdsprachenunterricht. (német nyelven). 3 rd International Conference for Theory and Practice in Education. Békéscsaba, 2010. máj. 27-29.
13. Unterrichtsmodelle in der EU. Regionen – Regionalität (Lissabon-Strategie) Gorzow (Lengyelország), 2010. okt. 21-22.
14. Geographische Region- Verwaltungsregion-Multikulturelle Region: die Region . Batschka, Arion Nemzetközi Konferencia, Gorzów Wielkopolski, 2010
15. Russen in Israel. Tagung der Wissenschaften, Bécs, 2011